994

Sonnino

Statutum castri Sopnini

ad exemplar codicis autographi saeculo XIII exaravati.

R. ARCHIVIO di STATO di ROMA
BIBLIOTECA
STAT. 514/2

Infrascripte sunt rubrice primi libri super ciuilibus

De debitis a xl sol. et infra R.

De termino dando debitoribus R.

De causis religiosorum forentium uiduarum R.

De modo scribendi terminos R.

De eo qui perduxerit contra aliquem publicum istrumentum R.

Quod uenditor suum emptorem defendere tenetur R.

De citatis et non comparentibus R.

De causis uertentibus inter consanguineos R.

De prothocollis publicandis R.

De consilio sapientis

De eo qui substinuerit dampnum occasione alicuius R.

De solutionibus istrumentorum publicandorum R.

Quod fideiuxor pro debito non teneatur si creditor non requisierit principalem in termino constituto R.

De emptione cum promissione reuendendi R.

Quod non possit quis uti aliquo instrumento depositi elapsis x annis R.

De salario et mercede scripturarum notarij curie seu banche R.

ARCHIVIO DI STATO ROMA

Incipit liber primus statutorum de causis ciuilibus.

Quoniam fuga manifesta suadente reorum iniquissimo aduocatorum consilio mediante. multe ciuiles et uarie questiones in curiis continue uentillantur quarum non possunt litigatores in breui actingere finem merito hunc primum procurauimus edere librum. ubi breuis et utilis ordo describitur ciuilium seriatim.

De debitis a XL sol. et infra R. 1

Item statuimus et ordinamus. quod si aliquis posuerit querimoniam de aliquo coram uicario de aliquo deposito seu comodato uel de quocumque aliquo alio pecuniario debito a quadraginta sol. et infra. et debitor cum iuramento quod subire penitus teneatur uoluerit negare ipsum debitum et ad id non teneri se dicet. et ipsum debitum probatum fuerit per suum creditorem quod possit probare post iuramentum prestitum legitime ipsum debitum soluat incontinenti antequam discedat de curia debitor predictus. Et facta probatione predicta sententia periurij feratur contra ipsum debitorem non obstante aliquo statuto et pro preiurio soluat sol. uiginta saluis debitis feneratorum in quibus seruetur ordo iudiciarius.

De terminis dandis debitoribus R. 11

Item statuimus quod si aliquis debitor de cuius

debito constiterit recepto termino a vicario uel notario dicti castri secundum quantitatem debiti illud quod debet in termino sibi constituto non soluerit vicarius cogat eum personaliter ad solutionem et puniat eum in quarta parte debiti in pecunia uel rebus consistentis qui fuerit accusatus preter debitum summe debiti creditoris et pena applicetur curie castri Sompnini Et dicta pena quartarie auferatur sine aliqua diminutione. Verum si pro ipso debito habuerit pingnus constituatur eidem debitori terminus ad ipsum pignus recolligendum. Et si id non recolligerit pingnus liceat ipsi creditori uendere pingnus cum subastatione et pecuniam suam inde deducere et superfluum quod est uel huic restituat debitori et si minus habuerit suppleatur ab eo. Et a uiginta et pro ipsis xx. sol. debitor habeat terminum unius mensis usque ad decem. Aliter a x libris. habeat terminum duorum mensium. Et a uiginti sol. et infra sit terminus quindecim dierum usque ad decem sol. et de ipsis x. sol. Et a decem sol. et infra habeat terminum octo dierum. Et de duodecim den. et infra soluat incontinenti antequam discedat de curia et soluat debitor creditori unum den. pro mandatario pro banditore. Et si creditor de eo quod habere debet a debitore fideiuxorem habuerit liceat ei sine pena pignorare dictum fideiuxorem et fideiuxori debitorem dummodo de mandato uicarij hoc procedat seruato ordine

ordine quem uicario uidebitur obseruandum. Et si in hoc fideiussor resisterit creditori uel debitor fideiuxori teneatur ad penam uiginti sol. nisi a creditore sibi fuerit alius terminus constitutus. Et si iurauerit debitor in curia. uel extra curiam. in aliquo termino soluere ordinato precise. Statuimus quod antequam discedat de curia soluere compellatur nisi de uoluntate creditoris discesserit. Et si aliquis habuerit aliquem terminum a creditore sibi extra curiam ordinatum ad soluendum creditori aliquam pecuniam uel aliquod aliud quodcumque. et in ipso termino uel ante non satisfecerit et citatus fuerit ob hoc dictus debitor curie Sompnini quinque sol. pro pena soluere teneatur antequam descedat de curia et tunc satisfaciat creditori suo. Et si forensis deberet habere aliquid a Sompnonensi quod sit ualoris decem sol. et infra soluat incontinenter et si ultra summarie uicarius procedat in hijs prout melius sibi uidebitur expedire. Macellarijs uero detur terminus de omni debito carnium et bestiarum emptarum per eos octo dierum et compellantur si infra dictum terminum non soluerint ad soluendum penam quarti. et debitum omnino soluere creditori antequam soluant penam quam soluere cogantur incontinenti antequam discedant de curia per uicarium dicti castri et pena applicetur ipsi curie domini comitis.

Et idem dicimus de illis qui tenentur vel ipsorum aliquis de contibus contrariis. Videlicet quod detur eis terminus supradictus. Verum si aliquis debitor de cuius debito constiterit non habuerit in bonis unde solvat detineatur in curia sub custodia qua videbitur vicario quousque satisfaciat vel det ydoneos fideiussores usque ad quantitatem petitam, vel forbandiatur de sopnino et eius territorio sicut vicario videbitur expedire. Et si habet in bonis. bona ipsius debitoris dentur in solitum ipsi creditori et et continenti usque ad quantitatem petitam et pro expensis legitimis. Et primo dentur mobilia secundo dentur stabilia. Et tertio nomina debitorum. si voluerit ipse creditor. alias debitor predictus ad solutionem debiti in pecunia numerata omnino compellatur et detineatur in curia per vicarium sub fida custodia donec de dicto debito integre satisfaciat. Et si pro ipso debito fuerit exbanditus non revertatur in sopninum quousque persolvat et satisfaciat de quarta. Si terminum receperat de debito solvendo et non possit dici vel opponi aliquid per dictum debitorem contra dictum terminum postquam datus fuerit aliquo modo nisi exceptiones solutionis iuris iurandi et pacti de non petendo que de iure valeat probari.

De causis religiosorum forensium et viduarum R. III

Item statuimus quod omnes questiones et causas fratrum minorum loci sancti francisci de sopnino et monialium sancte marie de cannis et aliorum religiosorum et religiosarum personarum forentium vicarius sopnini summarie sine iudicii strepitu congnoscere et diffinire debeat obmissis sollempnitatibus iuris prout sibi videbitur expedire. Et iddem volumus observari in causis viduarum, orphanorum et aliarum miserabilium personarum.

De modo scribendi terminos R. IV

Item statuimus et ordinamus quod notarius deputatus in curia sopnini teneatur scribere omnes terminos in quaternis curie predicte sicut in alio statuto continetur. Et hoc vicarius proprio iuramento teneatur facere observari. Et notarius curie prefate teneatur omnino ostendere terminos scriptos in quaterno omnibus petentibus sine salario aliquo.

De eo qui produxerit contra aliquem publicum istrumentum. V

Item statuimus et ordinamus quod si aliquis super aliquo pecuniario debito vel rebus alijs mobilibus contra aliquem publicum instrumentum produxerit statim interrogetur ille contra quem productum fuerit si

debitum confiteatur aut neget qui si absolute
respondet se debere secundum modum superi-
oris capituli statim continentis de debitis satis-
faciat creditori. quod si neget et non debere se
dicat excludendo intentionem actoris quid ra-
tionabile quod obsistat proponit probet et al-
leget ordine iudiciario pretermisso in spacium
decem dierum quicquid vellet. et siquid obiece-
rit infra dictum terminum non probaverit
ad solutionem eius quod debet debitor compel-
latur. et statuatur sibi terminus secundum
modum et formam superioris capituli lo-
quentis de terminis dandis. Si in istrumento pre-
dicto ad solvendum alius terminus non ap-
pareat. Et si terminus appareret in dicto
istrumento elapsus debitor detineatur in cu-
ria sub fida custodia donec de debito suo sa-
tisfaciat creditori. In ceteris vero debitis et
aliis civilibus causis ubi istrumentum pu-
blicum non appareat secundum iuris ordi-
nem procedatur. Exceptis rebus minimis. in-
fra summam duorum florenorum auri
et ipsam summam non excedentibus in qui-
bus procedatur sine oblatione libelli cum
terminis prout in alio capitulo loquente de
terminis dandis. Et si aliquis accomodave-
rit aliquam bestiam seu animal et non
restituerit et questio sit ita quod ipsum a-
nimal sit valoris decem librarum denario-
rum tum vicarius procedat deplano sine
strepitu et figura iudicij et omni iuris sol-

lempnitate

lempnitate obmissa. in quibus neque libellus
requiratur neque sollempnitas observetur.
et vicarius secundum quod ei melius visum
fuerit procedat in ea et debitum finem
imponat. Et hoc enim statutum locum ha-
bere volumus in terminis curie et in termi-
nis voluntarie datis extra curiam ubi in-
terveniat solummodo iuramentum sine
cum scriptura publica sine sine scriptura.
Volumus etiam quod si contingat ea nunc
in antea confici aliquod publicum istrumen-
tum super aliquo pecuniario debito vel a-
liis rebus mobilibus et illud in iudicio pro-
ducatur contra aliquem quod ille contra
quem producitur non possit opponere exce-
ptionem aliquam contra istrumentum pre-
dictum nisi falsitatis solutionis pacti re-
missionis et rei iudicate vel finite. Et
quod dicimus de istrumentis conficiendis i-
dem dicimus de istrumentis quandocumque
factis. tam de rebus mobilibus quam sta-
bilibus. Et istrumenta facta et facienda
valeant nisi obstarent tantum exceptio-
nes predicte

Quod venditor suum emptorem defendere
tenetur R. VI
Item statuimus quod si aliquis vendiderit rem
aliquam stabilem vel mobilem alicui in castro
Sopnini vel eius territorio et de ipsa re em-
ptori questio mota fuerit. si ad defentionem

rei uendite uenditor ab emptore fuerit requisitus ipse uenditor incontinenti suis sumptibus emptorem defendere teneatur et in continenti ipsum iudicium defentionis subire cogatur ad requisitionem et petitionem dicti emptoris ad penam sol. centum sine aliqua porrectione libelli et omni alia iuris sollennitate. quod si facere neglesserit dictus uenditor soluat penam predictam quam ex officio uicarij auferre teneatur applicandam herario castri Sopnini et pro ipsa curia et nichil hominus subire iudicium cogatur uenditor predictus. Et siquod dampnum uel expensas quocumque modo emptor incurreret uenditor teneatur sibi integre resarcire. Et uicarius cogat uenditorem ad reficiendum omnes expensas quas premissa taxatione uicarij emptor iurauerit fecisse omni exceptione remota omni iure. quod aliter ex ipsa emptione contra uenditorem competere possit sibi in omnibus semper saluo.

De citatis et non comparentibus R. VIJ

Item statuimus quod si aliquis citatus fuerit et non comparuerit coram uicario hora iuridica sit in pena duodecim den. prouis. Et qui citari fecerit alium et non comparuerit usque ad ipsam horam eadem pena puniatur excusa legitima semper salua in omnibus supradictis. Volumus etiam

quod aliquis

quod aliquis citatus fuerit ad petitionem alicuius sui creditoris tribus diuersis uicibus et diebus et eius contumacia legitime acertatus super aliquibus rebus mobilibus uel immobilibus seu pecunia uel alijs rebus realiter uel personaliter et citatus non comparuerit per se uel alium legitime quod ex primo decreto creditor predictus faciens illum uocari ponatur in possessionem et tenutam bonorum dicti contumacis primo mobilium secundo stabilium et tertio nominum debitorum pro quantitate rei petite et expensis legitimis. Et contumax predictus post interpositionem primi decreti predicti infra duos menses non comparuerit. et eius contumaciam purgauerit. et expensas parti refecerit quod elapsus terminus dictorum duorum mensium habeatur loco secundi decreti. Et pro inde habeatur ac si secundum decretum esset per uicarium legitime concessum siue realiter siue personaliter esset citatus et conuentus et omnia iura positus predicte in possessionem bonorum predictorum consequatur ex tunc que sequeretur ex secundo decreto aliquo iure et statuto loquente in contrarium non obstantibus.

De causis uertentibus inter consanguineos R. VIIJ

Item statuimus et ordinamus quod quotiescumque aliqua questio uerteretur seu uerti pos-

set inter patrem seu matrem et filium seu
filios uel filias nepotem uel nepotes ex fi-
lio uel filia. fratres uel sorores carnales.
uel alias personas coniunctas consanguini-
tate uel affinitate inclusiue a quantita-
te centum sol. et supra et de ipsis centum
sol. quod uicarius de ipsis questionibus non
possit nec debeat congnoscere. sed cogere
debeat partes predictas penis quibus ei uide-
bitur ad conpromictendum de causis predi-
ctis in comunes eorum consanguineos et ami-
cos. Et ab hoc ut litigia cuiuscumque quan-
titatis inter alias personas coniunctas ac etiam
inter personas predictas a centum sol. et
infra non ualeant diu durare ymmo citius
terminentur ne fatigentur laboribus et expen-
sis. Statuimus et ordinamus quod quotiens
contingerit inter alias personas coniunctas
consanguinitate uel affinitate preterita
uel presenti usque ad tertium gradum in-
clusiue per causam litem uel questionem
oriri uel esset coram uicario dicti castri
Soprini de quacumque quantitate uel inter
personas supradictas a centum sol. et infra
ipse uicarius teneatur et debeat per se il-
lam cognoscere et terminare summarie et
deplano absque strepitu et figura iudicii
infra unum mensem a die prime citatio-
nis numerando secundum illum ordinem
qui in causis summarie et sine strepitu
et figura iudicij congnoscendi et terminan-
di per iura

di per iura comunia et statuta. Si uero am-
be partes essent concorde ad compromis-
sum faciendum tunc ad ipsum compro-
missum procedere possit prout eorum fu-
erit uoluntatis. Et quod arbitri ipsas cau-
sas et questiones teneantur terminare. in-
fra. unum mensem a die facti compromis-
si ad penam centum sol. per quemlibet ni-
si probatum fuerit quod per partes ste-
terit quominus ipsa terminetur. Et postquam
fuerit lata sententia per arbitros seu ar-
bitratores predictos teneantur et debeant
partes ipsam sententiam obseruare et ipsam
non reducere seu reduci facere ad arbitrium
boni uiri aut ab ipsa quomodo libet appella-
re uel per alicuius appellationis uel contra-
dictionis remedium contraire. Et hoc locum
haberi uolumus tam in pendentibus per peti-
tionem iam factam super dicta reductione
ad arbitrium boni uiri quam etiam in futuris
et etiam in sententiis seu arbitrorum per ap-
pellationem pendentibus.

De prothocollis publicandis R. JX

Item statuimus et ordinamus quod nullus no-
tarius possit publicare aliquod prothocol-
lum alicuius notarij mortui nisi primo fi-
at comparatio licterarum ad banchum iuris
curie castri Sopnini coram uicario per tres
bonos notarios qui equiparent et uideant li-
cteram dicti prothocolli quod petitur publicari

cum alijs licteris et prothocollis notarij mortui predicti. qui notarij coram quibus et per quos fiet equiparatio dictarum lictterarum et prothocollorum sint et esse debeant absecultationi et publicationi ipsius. et omnes et singuli notarij predicti se subscribant interfuisse comparationi dictarum lictterarum et prothocolli et absecultationi et publicationi ipsius et signum suum ponant in istrumento predicto si invenerint et cognoverint eamdem esse licteram prothocolli quod publicare debet cum alijs prothocollis dicti notarij mortui et de una et eadem forma scripta. Et nichilhominus alie sollempnitates iuris que in publicatione dicti prothocolli requiruntur observantur et debent observari et aliter publicatio dicti prothocolli non valeat ipso iure. Volumus insuper quod eo ipso quod dicta trium bonorum notariorum constiterit vicario Sopnini prothocollum quod petitur publicari esse de lictera et manu illius notarij mortuj cuius fuisse asseritur vicarius sine alia sollempnitate requisita vel exceptione in contrarium apposita non obstante procedere ad decreti interpositionem procedendo et permictendo dictam publicationem fieri omni dilatione et cavillatione remotis. iure tamen et oppositionibus quibuscumque competentibus parti circa istrumentum opponendum seu prothocollum predictum integraliter

integraliter reservantes

De consilio sapientis . R. X

Item statuimus quod si contingat aliquem in causa civili in eo quod senserit se gravatum a vicario petere consilium sapientis non suspecti quod vicarius teneatur admictere et mictere ad consilium sapientis non obstante aliquo statuto in contrarium loquente. Et si contingat petentem consilium sapientis optinere pars adversa subcumbens in causa per dictum consilium sapientis vicarius teneatur de suo salario consultore satisfacere petenti consilium supradictum. Et vicarius qui pro tempore fuerit teneatur predicta facere observari. et predicto optinenti in causa dicti consilij sapientis satisfieri facere incontinenti omni iuris sollempnitate obmissa. Volumus etiam. quod postquam consilium sapientis petitum fuerit et datum semel in causa civili non debeat plus dari nec admitti seu peti super eodem consilium sapientis.

De eo qui substinuerit dampnum occasione alicuius R. XI

Item statuimus et ordinamus quod si aliquis de Sopnino deberet dare aliquid alicui forensi ita quod ostensum esset debitum verum liquidum et non fictum vel coloratum occasione debitoris predicti represalia

facta fuerit de aliquo alio somprinensi de omnibus dampnis et expensis quas idem somprinensis incurreret vel dictum castrum compellatur debitor ad satisfacendum somporonensi

De solutionibus istrumentorum publicandorum R. XII

Item ne immoderata per tabelliones ex istrumentorum fiat exatio Statuimus et ordinamus quod si contentio oriatur inter contrahentes et tabelliones non interveniente expresso pacto de publicatione alicuius testamenti seu istrumenti cuiuscumque debeat hoc per vicarium moderare et terminare pro qualitate contractuum publicandorum.

Quod fideiuxor non teneatur pro debito si creditor non requisierit principalem in termino constituto R. XIII

Item Statuimus et ordinamus quod si penes aliquem creditorem aliquis de sopneno in quavis summa pecunie ad petitionem alicuius fideiuxerit vel se per viam depositi vel cuiuscumque alterius contractus obligaverit ad certum terminum inter eos constitutum et termino adveniente predicto si dictus creditor interpellatus seu requisitus a fideiuxore infra spatium trium dierum post ipsam requisitionem non incipiat agere contra principalem debitorem qui

qui primitus tenebatur eidem et debitum ab eo non petierit quod dictus fideiuxor obligatus pro principali sit ipso iure tunc liberatus a fideiuxione et obligatione predictis

De emptione cum promissione revendendi R. XIV

Item Statuimus et ordinamus quod si appareret aliquem vendidisse aliquam rem stabilem et appareret in eodem contractu vel alio quod emptor promiserit revendere rem sibi venditam venditori suo et venerit tempus quo dictus venditor reemere dictam rem quod ipsi primo venditori sufficerat quod emptor faciat sibi revenditionem dicte rei et fructus aliquos petere non possit qui fuissent in re predicta durante tempore dicte prime venditionis

Quod non possit quis uti aliquo instrumento depositi elapsis X annis R. XV

Item statuimus et ordinamus quod si aliquis de sopnino habuerit aliquod istrumentum depositi contra alium somprionensem et ipso istrumento non usus fuerit infra decem annos a die confecti dicti depositi quod de cetero ipso istrumento depositi uti non possit et sit ipsum istrumentum nullius valoris firmitatis. Quod statutum lo-

cum habere volumus in istrumentis depositi preteritis presentibus et futuris. Dum tamen quod in preteritis istrumentis depositi predicti decem anni numerentur a die publicationis presentis statutus.

De salario et merede scripturarum notarij curie seu banche XVj

Idem statuendo limitamus et taxamus salarium et mercedem notarij curie seu banche pro scripturis et actis per eum scribendis in curia in hunc modum et non ultra. videlicet

Pro precepto facto in confexum Den. quatuor
Pro procuratione scribenda apud acta den. octo
Pro compromisso scribendo apud acta ab ambabus partibus Den. decem et octo
Pro assignatione libelli et litis contestate den octo
Pro copia libelli ubi ab eo petatur den. duodecim
Pro examinatione testium pro quolibet teste den. quatuor
Pro copia cuiuslibet testis den. octo
Pro scriptura cuiuslibet sententie diffinitive seu interlocutorie den. decem et septem
Pro copia articulorum pro quolibet articulo den. duos
Pro copia exceptionum non excedentium folium bol. duos
Pro medio folio bol. unum
Pro assignatione cuiuslibet scripture in iudicio Den. quatuor
Pro assignatione

Pro assignatione publici instrumenti den. octo
Pro scriptura licitere missine ad petitionem alicuius specialis persone de iustitia obtinenda in aliqua terra ad quam vellet accedere pro ea consequenda Den. duodecim
Pro scriptura sententie condempnatorie late in causa criminali nil debeat habere
Pro scriptura sententie absolutorie in criminali soll. quinque
Pro cancellaria cuiuslibet processus criminalis seu accuse usque ad summam ducentarum librarum inclusive den. unum pro libra. A viginti libris citra soll. duos usque ad quinque libras. Ab inde citra den. duodecim et non ultra.

Infrascripte sunt rubrice secundi libri Statutorum super criminalibus.

I De verbis iniuriosis et de facientibus rumorem vel gridatam R.

II De pena facientis se teneri seu moventes se contra aliquem R.

III De reinproperitione iniuriarum R.

IV De percussionibus R.

V De insultu et assalimento R.

VI De furtis R.

VI De astu R.

VII De pena committentis homicidium R

VIIJ De necantibus veneno aliquem R

VIIIJ De eafortiantibus mulierem R

X Quod in processibus criminum sollempnitas possit obmitti R

XI Quod nullus ponatur ad torturam sine legitimis inditiis R

XII De forense offendente sompnenense R

XIII De termino dando ad excusam accusato vel inquisito R

XIV De licita defensione R

XIV Quod credatur percusso de nocte vel occulte cum iuramento R

XVI Qualiter minor XIIII annis est puniendus R.

XVIJ De capistro seu torta in gula R

XVIIJ De blasfemantibus et maledicentibus deo R

XIX De pena periurij R

XX Qualiter sit procedendum contra contumacem R.

XXI De modo procedendi super accusatis et de abolitione R

XXII De proiicientibus lapides de cimasas vel scala R

XXIII De proiicientibus lapides supra domos R

Quod nullus trahat cum balisto R

XXIV De falsa et fraudulenta accusa R

XXV De accusante et non probante accusam R

XXVI De filio familias offendente vel delinquente R

XXVII De verberante consanguineum R

XXVIII De filio iniuriante patrem vel matrem R

XXIX De subvernantibus arbores R

XXX De eo qui occiderit vel scandaverit animalia R

XXXI De furantibus gallinas et anseres R

XXXII De similibus ad similia R

XXXIII Quod habens fideiussorem non carceretur R

XXXIV Quod nullus offendat captum per curiam R

XXXV De pace fracta R

XXXVI Quod detur timenti fideiussio de non offendendo R

XXXVII De negantibus nomen suum et animalia sua R

XXXVIII De igne R

XXXIX De intrantibus aliunde quam per portam R

XXXX Quod vicarius non possit facere mandatum rivantibus vel aliis ultra quantitatem x librarum R

XXXXI De officiale ordinando pro gubernatione castri Sopnini R

XXXXII De provisoribus viarum et semitarum intus Sopninum et eius territorium R

XXXXIII De vialibus et provisoribus super dampnis dandis per homines sive bestias in possessione hominum de Sopnino R

XXXXIV De macellariis quod vendant carnes ad pondus romanum R

XXXXV De tabernariis quod vendant vinum ad mensuram romanam R

XXXXVI De dampnum dante in tumorone fluminis sive in flumine R

XXXXVII Quod nullus mictat bestias minutas in Cascano intra confinem nec incidat arbores R

XXXXVIII De custodibus deputandis per vicarium R

XXXIX De termino dando accusato super accusatis dampni dati ad excusam R

L De venatoribus et capientibus bestias silvestres R

LII Quod fiat statutum per quatuor officiales prepositos Sopnini ubi statutum non inveniretur R.

LI De nundinis seu mercato anno quolibet fiendis et celebrandis R

LIII De ementibus vel vendentibus scienter rem alienam R

LIV De pena inferentium vim expulsivam vel turbativam in rebus alterius R.

Incipit liber secundus statutorum castri soppini
de criminalibus

Si maleficia remanerent deliquentium impu-
nita et debita retardarentur deliquentibus
ultio delictorum iustitie terribiliter damna-
retur iniquitas et genus totaliter destrueretur
humanum. tutissima quoque peregrinantium
et negotiatorum a latronibus invaderentur iti-
nera. malitiosa furium multitudo cresceret no-
cturnorum. prodimenta multipliciter habundarent
et crudelis manifestaretur regnare superbia
tirapnorum. Hunc maleficiorum librum com-
pillavimus secundum in quo omnium punien-
dorum inseritur ordo criminum capitulatim.

De verbis iniuriosis. et de facientibus rumorem
vel gridatam R

Statuimus et ordinamus quod si aliquis contra
aliquem verba iniuriosa vel contumeliosa tur-
piter vel miniatoria dixerit in presentia vel
in absentia alicuius sit in pena decem soll.
den. ille qui primo dixerit vel inceperit dice-
re verba predicta. Et ipse inceptor puniatur
et non alius. Salvo etiam quod si pacificati
fuerint. infra. triduum nullam penam repor-
tent. Cui dies incipiant a die quo dicta iniu-
ria dicta fuerint ipso die dicte iniurie com-
putato. Et pax predicta possit probari per
testes vel istrumenta vel acta curie. Si vero a-
liquis infrascripta verba iniuriosa. videlicet.
malum adulterij alicuj dixerit dicendo pucta-
na

na. patarina semel. vel puctana fraiaticza
simile vel similia. vel imposuerit alicuj mu-
lieri honeste vite aliquem hominem vel
dixerit ei puctana aut similia vel dixerit
alicuj revaltoso sic in pena trium librarum.
nisi persona esset levis vite. et conditionis.
que puniatur ut in statuto. infra. posito con-
tinetur. Et eadem pena puniatur qui dixerit
alicuj traditore nisi fuerit proditor sui castri
et probatum fuerit per dicentem verba predi-
cta quo tamen dicens nullatenus teneatur.
Et de dictis verbis quandocumque facta fue-
rit pax nihilhominus iniuriator et iniuria-
trix puniatur pena predicta. Salvo semper
quod inceptor dictorum verborum tantum
puniatur. Et hoc vicarius teneatur obser-
vare. ~~nec~~ possit alium relegare quam ince-
ptorem. Et de predictis verbis omnibus et
singulis iniuriosis gravioribus. videlicet. pro
quibus maior pena viginti sol. imponitur
ut prefertur possit per inquisitionem pro-
cedi. Adicientes quod quicumque dixerit
alicuj viscione sit in pena decem. sol. et per
pacem non remictatur sibi pena dummo-
do verba iniuriosa vel contumeliosa in-
tervenerint alle alie iniurie tunc fuerint
per facientem rumorem predictum. Et a-
liter de rumore tantum nullus teneatur
ad penam de quibus similiter per inquisitio-
nem procedi ...

R. ARCHIVIO di STATO di ROMA
BIBLIOTECA

De pena facentes se tenere seu mouentes se contra aliquem R

Item statuimus et ordinamus quod quicumque irato animo et malo modo habuerit uerba iniuriosa et contumeliosa uel minatoria cum aliquo et nisus fuerit ne contra aliquem uel teneretur ab aliquo. seu aliquis cum teneret uel moueret se de loco ad locum contra aliquem penam quatraginta sol. incurrat saluo quod de predictis possit fieri pax in tres dies secundum quod de uerbis iniuriosis qua pace facta nulla pena inferatur alicui. Et siquis in una rissa fecerit se teneri et mouerit se deloco ad locum contra aliquem non possit condempnari nec teneatur ad penam nisi de uno actu et semper fiat sicut de uerbis iniuriosis.

De reinproperatione iniuriarum R.

Item statuimus quod quicumque reinproperauerit alicui ocisionem uel aliam malam malam mortem alicuius sui patris matris fratris carnalis seu filij et proprie vxoris uel sororis carnalis aut neptis uel nepotis carnalis sit in pena quinque librarum den. sen. Si uero quis reimproperauerit alicui aliam iniuriam factam sibi uel alijs personis penam uiginti sol. subiciat. Et semper omnes et singule iniurie predicte improperatorie legitime constet quatenus ad punitionem reimproperantis et de predictis

dictis possit per inquisitionem procedi.

De percussionibus R

Item statuimus et ordinamus quod quicumque percusserit aliquem cum armis molutis que ponuntur ad rotam malo modo et sanguinem fecerit in castro Sopnini. uel extra. ubicumque. Si in capite a collo supra uel canna seu in ipso collo uel canna sit in pena decem librar. prouisin. Et sine sanguine sit in pena quatraginta. sol. prouisin. Si uero in aliqua alia parte persone cum sanguinis effusione sit in pena quinque libr. den. sen. Si sine sanguine in uiginta sol. prouis. Et si aliquis percusserit aliquem cum aliquibus armis in facie cum sanguinis effusione et uulnus fecerit de quo uulnere euidens cicatrix remanserit penam uiginti libr. den. sen. subiciat et perdat arma cum quibus percusserit. Si uero siquis extrasserit cultellum uel ensem uel alia arma moluta contra aliquem uel cum eo micauerit uel nudum in manu tenuerit habendo uerba iniuriosa rissosa minatoria uel contumeliosa. uel rissam cum aliquo sit in pena trium librarum denariorum senen. Si uero aliquis posuerit manum ad cultellum contra aliquem et cum non extrasserit sit in pena decem sol. den. sen. Et illud idem sit de mannarese ense et de quibuslibet alijs armis ubi ferrum et aczarium esset. Et si quis cum lapide

uel alijs que appellationem armorum continentur aliquem percusserit a collo supra uel in ipso collo cum sanguinis effusione sit in pena quinque librarum. a collo infra quadraginta sol. Sed a collo infra sine sanguine sit in pena uiginti sol. Excepto quod si aliquis percuteret aliquem de macza ferrea uel demitallo uel in plumbata si sanguinem fecerit penam decem librarum subiaceat in qualcumque parte corporis percusserit. Si sine sanguine ad penam quinque librar. teneatur. Si uero quis percusserit aliquem cum palla plumbea sit in pena quindecim libr. den. sen. Si uero quis abscisserit alicui membrum. scilicet. manum. oculum. nasum. uel pedem. abscissor pene uigintiquinque florenor. auri subiciat. Et siquidem membrum debilitauerit itaquod membrum quasi inutile fiat penam quindecim florenor. auri subiaceat. Et si quis proiecerit lapidem uel quodcumque aliud ubi ferrum molutum non fuerit et non percusserit sit in pena uiginti sol. statuto loquente de proiectione lapidum de scala domo cimasa uel turri in sua firmitate manente. Et siquis infugauerit aliquem cum aliquibus armis soluat pro pena uiginti sol. Si sine armis condenpnetur in decem sol. Si uero micauerit cum ipso lapide uel quocumque alio ubi ferrum molutum non fuerit et non percusserit sit in pena decem sol. Si uero ceperit aut colligerit lapidem contra aliquem et non micauerit

sit in

sit in pena quinque sol. De digito uero si fuerit abscisus per aliquem abscisor sit in pena uiginti librar. den. sen. Et si ex percussione quam quis fecerit fuerit digito debilitatus sit in pena percussor decem librar. De debilitatione stetur dicto unius fidelis medici cum iuramento et addatur eidem quidam bonus homo eligendus per uicarium quorum dictis stetur cum iuramento ut dictum est nisi quis fecerit ad defensionem suam omnia supradicta cum moderamine inculpate tutele cuius tantum pene medietas applicetur illi cui membrum fuerit abscisum uel debilitatum. et alia mediatas curie sopnini. Et mutilator membri predicti sit et stet extra sopninum ultra penam pecuniariam per duos continuos menses reseruato consulibus et uicario et hijs contentis. et in presenti capitulo et omni alia offensa uicario preter debitas penas expellendi extra castrum sopnini illum qui offensam fecerit non tamen extra districtum prouinciarum campanie et maritime delicti qualitate pensata. Et qui expulsus fuerit non reuertatur aliquo modo. infra terminum sine mandato: et non discedat de loco ubi fuerit relegatus. Et si contra fecerit sit in pena centum. sol. preter penam predictam et nichilhominus expellatur. Uolumus tamen quod nulla relegatio fieri possit nisi primo et ante de delicto constiterit propter quod aliquem contingerit rele-

gari. De pugillo uero uel alpa in facie uel qualitercumque quis aliquem percusserit a collo supra uel in ipso collo uel canna cum manu. uel capiendo ipsum per capillos sit in pena uiginti. sol. Et si sanguinem fecerit quadraginta. sol. pene subiaceat. Set siquis percusserit aliquem uel caperet ipsum per personam. seu manus uiolentas iniecerit in ipsum a collo. infra. sit in penam decem. sol. sine sanguinis effusione. Si cum sanguinis effusione sit in pena uiginti. sol. Et siquis qualitercumque caperet aliquem et traginaret eum sit in pena decem. librar. Et si aliquis qualiter cumque caperet aliquem et prostraret ipsum ad terram seu faceret eum cadere sit in pena uiginti. sol. den. sen. Et cuilibet sit licitum defendere se a quolibet super omni et de omni iniuria cum moderamine inculpate tutele. Et si aliquis percusserit aliquem in una rixa cum sanguinis effusione cum aliquo predictorum armorum molutorum pluribus uicibus a collo supra uel in ipso collo uel canna pro una percussione puniatur in decem libris. et pro qualibet alia percussione in quinque libris. Si uero cum aliquo predictorum armorum quis percusserit aliquem cum sanguinis effusione a collo. infra. pluribus percussionibus in una et eadem rixa pro una dictarum percussionum puniatur in tribus libris den. sen. Si sine sanguine. si uero cum sanguine in

ne in libris quinque pro una. pro alijs in. sol. quatraginta Et pro qualibet alia percussione in. sol. uiginti. Qui si plures excepsus commiserit ultra excepsus predictos in una et eadem rixa et contra eum procedatur de quolibet alio excepsu teneatur et puniatur in tercia parte penarum in quibus inciderit secundum formam Statutorum. exceptis uerbis iniuriosis de quibus tunc non teneatur nec puniatur. Si occurrerint et dicta fuerint in una rixa et cum alijs excepsibus. Verum si plures excepsus commiserit in quibus non interuenerit effusio sanguinis cum alijs armis non molutis uel sine armis. uel ubi interuenerit effusio sanguinis delinquens de una maiori pena condempnetur integre. Et de omnibus alijs excepsibus paribus uel minoribus in medietate penarum in quibus deliquerit condempnetur. Et teneatur percussor reficere percusso omnia dampna et expensis secundum taxationem uicarij sine strepitu et figura iudicij et qualibet iuris sollempnitate. Et predictus uicarius teneatur executioni mandare ea eius officio. Volumus insuper quod siquis condempnatus erit quia extraxit cultellum uel micauerit cum eo. contra aliquem non possit condempnari quod ipsum cultellum nudum in manu tenuerit. Et si condempnabitur quod cultellum nudum in manu tenuerit non possit condempnari quia ipsum extraxerit. et hoc intelligatur

tam de cultello quam de alijs armis molutis. Et si quis fuerit condempnatus de prostratione ad terram non possit condempnari de captione nec de sponta propter quam ceciderit. Insuper volumus quod vicare intelligatur quando quis duxerit ictum contra aliquem cum aliquo arma. Et siquis percusserit aliquem cum asta lancee ad ramaccium vel a pede puniatur ut de alijs que appellationem armorum non molutorum continetur non obstante quod in asta ferrum sit. Volumus etiam quod si quis percuteret aliquem cum armis vel sine. vel graffium cum manibus leniter etiam cum sanguine itaquod ipsa percussio seu graffius non indigeat medico vel medicina quod talia faciens teneatur tantum in medietate pene qua teneretur si percussisset modo aliquo graviori.

De insultu et assalimento R.

Item statuimus quod si aliquis fecerit insultum in domum vel domicilium alicuj ubi habitat sive sit propria vel conducta. sive grate concessa ad habitandum si intra ianuam domus dicendo verba iniuriosa vel in ipsa domo dixerit sit in pena trium librarum et si iniuriam de facto intulerit penam quinque librarum den. sen. subiaceat pro ipso assalimento. Et si intraverit penam centum. sol. den. sen. subiaceat. Et si percusserit nichilhominus ad penam percussionis ut in statuto

continetur

continetur teneatur preter penas predictas. Et dominus domus vel habitator qualitercumque defendat se nulla pena puniatur. Si vero insultator scalas attinserit. aut in cimasa vel pennati solvat. sol. quatraginta provisin. pro assalimento preter penas percussionis. Et si aliquis percusserit aliquem in domo aliena ubi stet vel sedeat in qua non habitaret. si domum intraverit de verbis iniuriando sibi sit in pena quadraginta. sol. Si de facto intulerit eidem sit in pena trium librar. den. sen. nichilhominus ad penam statuti de percussione teneatur. Et assalitus possit se qualitercumque defendere sine pena. Et etiam dominus ipsius domus et omnes alij qui in dicta domo fuerint in qua ipsum assalimentum factum fuerit vel alibi ubicumque in loco proprio possint ipsum assalitum defendere et nullam penam reportent de defentione predicta. Et extra terram in loco proprio vel alieno quem ad laborandum habet siquis assaliverit si intraverit ipsum ad penam trium libr. den. sen. teneatur. et si non intraverit ipsum locum pene quatraginta sol. provis. subiaceat. et arma ammictat si qua portaverit. et ad penam statuti de facto nichilhominus teneatur. Et dominus loci vel laborator vel qualitercumque defendat se sicut in primis. Et si aliquis alibi quam in locis et terris predictis pensato animo contra aliquem insultum

nel assalimentum fecerit sine armis et non percusserit nel non extraxerit pro ipso insultu sit in pena decem. sol. den. sen. Et si arma extraxerit pro dicta extractione puniatur secundum formam statuti loquentis de ipsa extractione preter penam assalimenti predicti. Et si percusserit teneatur ad penam assalimenti decem. sol. et pro percussione secundum formam statuti. Set si vicinus alicuius assaliverit vicinum extra domum nel locum non intrando sit in pena viginti. sol. Et vicinus intelligatur qui habitat circa domum assaliti per quatuor domos circumcirca ab utroque latere vie computando prout inquisitus seu insultator elegerit. Ita quod in eligendo unum latus domus et vie non debeat in alio latere computari. Assalimentum vero tunc intelligimus et intelligatur quando quis subito movet se de loco ad locum contra aliquem et ipsum qualitercumque percusserit seu manu nel armis. aut ictum tunc contra aliquem duxerit causa percutiendi nullis verbis congruis et rationatorijs precedentibus inter eos hinc inde ante ictus predictos. Et assalimentum ad domum intelligatur quando quis vadit prope hostium domus alicuius per quatuor palmos ad minus dicendo verba iniuriosa nel minatoria irato animo et malo modo. Et assalimentum non intelligatur inter mulieres nec quod mulier

quod mulier possit facere assalimentum contra virum seu alium masculum. Assaltus vero ubicumque possit se incontinenti impune defendere. Et si quis pateretur agressuram nel violentiam nel aliam iniuriam consistentem in facto in domo habitationis sue nel proprie per sex domos convicinj inter illas sex domus habitantes possint cum moderamine inculpate tutele ipsum iniuriatum seu iniuriatam defendere absque pena. Volumus etiam quod si aliquis associaverit aliquem qui agressus esset ab aliquo possit ipsum assalitum defendere et nullam penam reportet. Insuper volumus si contingerit aliquem condempnari de assalimento non possit puniri de motione de loco ad locum. nec de faciendo se teneri dum modo assalimentum ipsum et predicta motio. seu facere se teneri commissa fuerint in una et eadem rixa. Et si quis assalimentum fecerit. contra. aliquem ad domum non intrando ipsam domum sed apropinquando se ipsi domuj per quatuor palmos ut superius est expressum sit in pena quatraginta. sol. provis. sen.

De furtis. R.

Item statuimus quod quicumque commicteret furtum. preterquam de fructibus quod non habeatur loco furti etiam ablatio fructuum. si de die emendata re furto subtracta domino

uel possessori. Si res furto subtracta ualuerit
comuni extimatione uiginti. sol. et infra uiginti
sol. den. sen. pro pena componat. Sed si de
nocte dicta re emendata in quadraginta. sol.
prouisini. condempnetur. Si uero res subtracta
ualuerit ultra uiginti. sol. usque ad decem libras
inclusiue soluat fur quatraginta. sol. et si plus
ualuerit soluat duplum dicte rei furtiue.
Et si alia uice condempnatus fuerit de furto
pena duplicetur eidem quam si soluere non
poterit publice a porta Sancti iohannis us-
que ad portam sancti petri fustigetur et stet
per unum diem in carceribus et amputetur
ei auricula et deinde exbandiatur de sopnino
et eius territorio et non reuertatur nisi sol-
uat penam predictam curie sopnini. Qui
si tercium furtum inuentus fuerit commis-
sisse itaquod furtum tercium excedat sum-
mam uiginti. sol. in furtis publice suspenda-
tur per gulam itaquod moriatur ut alij terre-
antur. Et si non excedat summam ipsam
uiginti. sol. pro tercio furto puniatur in quin-
decim libris. aut ei manus incidatur si sol-
uere non poterit penam ipsam et restitu-
at ablata. Et si aliquis in strata publi-
ca spoliaret aliquem suspendatur per gu-
lam itaquod moriatur. Et si publici et
famosi latrones disrobatores raptores et
itinerum frequentatorum agressores si in
ipsa agressione aliquem occiderint pena le-
gali puniantur et in furcis ut premictitur

suspendantur

suspendantur. Et si aliquis domum scassauerit
intus sopninum uel extra habitatam de no-
cte non distinguendo aut quantum fuerit
subtractum aut non delinquens puniatur in
libris uigintiquinque. den. sen. quam penam si
soluere non poterit amputetur ei manus.
Et si non erit habitata sit in pena librar.
decem. den. sen. Et si secunda uice domum
habitatam discassauerit uel exinde aliquid
furatus fuerit ualore decem. sol. et ultra uel
per eum non steterit quominus furtum
commixit publice suspendatur in furcis ita-
quod moriatur. Et de primo furto extra do-
mum commisso si penam soluere non poterit
fustigetur a porta Sancti iohannis usque ad
portam sancti petri. et post sit exul de sopni-
no et eius territorio donec soluat penam ipsam.
Et quicumque receptauerit aliquam bestiam,
anserem uel pullum furatum causa coquendi
in domo sua uel alio modo teneatur dam-
pnum emendare. et sit in pena uiginti. sol.
cuius pene medietas sit accusatoris. Verum
si aliquis rem mobilem uel sese mouentem
per uiolentiam ab aliquo arripuerit. uel a-
bstulerit rem restituat et duplum ualore
pro pena componat. Et si dampnum datum
sit in ipsa re ipsam emendet patienti. Et
idem intelligatur de messe alicuius gua-
darie si aliquis uiolenter eam abstulerit
uel metierit. Et quicumque furatus fuerit
mandatum de grano seu de ordeo ad penam

quinque sol. teneatur. Et si grengnam uel fa-
scium ad penam decem sol. teneatur. Et si
granum quadaniam seu legumina post trita-
tionem quis furatus fuerit puniatur in de-
cem libris den. sen. Et si soluere non poterit
fustigetur a porta sancti iohannis usque ad
portam sancti petri. Et quicumque de die
uel de nocte scassauerit uel furatus fuerit
cupes sit in pena uiginti sol. De qua pena quar-
tam partem habeat accusator. Et quilibet
teneatur delinquentes de hijs accusare pro-
prio iuramento cui accusatori credatur.
Et nulli liceat recolligere psamium apium
specialium personarum ab eo loco ubi est et
quod sint cupes usque XXta cannas. et qui con-
trafecerit puniatur in decem sol. et credatur
uni accusatori cum iuramento qui habeat
medium pene. Et si aliquis domum habitatam
scassauerit de die et deinde aliquid furatus fu-
erit sit in pena decem libr. prouis. senens.
Et si aliquis furatus fuerit oliuas collectas
sit in pena uiginti sol. et emendet dampnum.
Si uero quis scassauerit aliquam domum habi-
tatam de die et nichil furatus fuerit pro
dicta scassatione pena quinque libris puni-
atur. Et si quis domum intrauerit sine scas-
satione et deinde aliquid furatus fuerit sit
in pena dupli qua teneretur pro furto com-
misso alibi quam in domo. Volumus etiam
quod res pignorata non possit repeti ab
aliquo occasione furti nec etiam tenens in
pignore

pignore accusari de furto. Et quicumque scas-
sauerit seu aperuerit paleare seu reductum
in quibus essent palee siue fenum uel alie
res uel inde aliquid furatus fuerit sit in pe-
na uiginti sol. et dampnum emendet de qui-
bus credatur cuilibet accusatori bone fame
cum iuramento et habeat medietatem pene.

De astu R.

Item statuimus quod si quis fecerit astum
alicui ad domum uel in platea uel alibi do-
lose et requisitus fuerit a uicario ut ab i-
pso astu desistat et non desisterit sit in
pena qualibet uice quinque librar. den. sen.

De pena committentis homicidium R.

Quia inter alia delicta et facinora homi-
cidium est de grauioribus et id committens
penam euitare non sit conueniens cum in-
punitas delictorum sit prestare audaciam
delinquenti. Ideo tenore presentis statuti
homicidium committentem infrascripte con-
stitutionis de uolumine constitutionum gene-
ralium curie campanie pene in singulis
casibus exemplo ipsius teneri uolumus. et
per uicarium castri sopnini contra delin-
quentes executioni mandari. homicidium
si quis dolose aut studiose fecerit et in
fortia curie peruenerit legali pena puni-
atur ita quod penitus moriatur et nichilo-
minus omnia bona sua publicentur et ap-

plicentur. Si autem in fortia curie non peruenerit citetur et exbandiatur et condempnetur in publico in dicta pena. et eius bona curie Sopninj confiscentur et conseruentur uel uendantur prout ex deliberatione consilij et curie uidebitur expedire. Si autem plures de uno et eodem homicidio culpabiles proponantur tunc uicarius castri predicti proximos et consanguineos occisi etiam accusatores si interuenerint coram se faciat euocari et diligenter ab eis per iuramentum de qualitate culpe cuiuslibet ipsorum utrum sint culpabiles in faciendo aut in mandando siue fieri faciendo uel in assotiatione uel alio auxilio seu fauore et per eos et maiorem partem ipsorum ex culpabilibus in faciendo unum principalem actorem qui solus pene legalis et confiscationis puniatur et unum alium elegi faciant per eosdem de mandantibus seu fieri facientibus siqui interuenerint et si dicti accusator et proximiores et consanguinei non reperirentur uel non eligerent ipse uicarius dictos principales faciendo uel fieri faciendo facta inuestigatione ut sibi uidebitur possit eligere qui duo tantum exitit possit dictis penis punire et non plures pro eodem homicidio. Et si nullus reperiatur fieri faciens siue mandans tunc unus solus ex facientibus pena que superius dicitur puniatur. Alij culpabiles uero qui pro principalibus actoribus electi non fuerint tanquam

actores

actores et factores siue in faciendo uel fieri faciendo culpabiles fuerint sic puniantur de auxilio et fauore. Si cum principalem homicidam associauerit ad homicidium tempore homicidij et illum qui occidebatur tenuit uel percussit itaquod impediuit quod se nequiuit defendere obstante sua detentione uel impedimento sicut principalis actor puniatur. Si uero principalem homicidam associauerit scienter ad homicidium ipsum et non percussit nec aliquid operatus est in centum flor. auri puniatur. Et si dicto tempore associauit homicidam et ne caperetur defendit simili pena puniatur. Qui uero fuerit de tractantibus et ordinantibus siue consulentibus quod homicidium fieret non tamen principalis fieri faciens siue mandans in centum flor. aurj puniatur. Paricida uero et hij qui paricidarum nomine seu pena a lege comprehenduntur scientes illud scelles perpetrantes legalibus uel alijs penis similibus uicarij arbitrio puniantur. Qui uero absque alia culpa casu quo preuideri non potuit nec debuit uel ad defensionem sibi permissam uel iure permictente occidit nulla pena penitus puniatur. Qui uero homicidium non dolo nec licite sed cum aliqua culpa ex improuiso commiserit inspecta qualitate persone et facti in circumstantijs debitis pena pecuniaria usque in centum flor. auri uicarij arbitrio puniatur. Et de qualibet

dictarum penarum terciam partem heredibus occisi applicari uolumus relique due partes curie Sopnini applicentur.

De necantibus ueneno aliquem. R.

Item Statuimus et ordinamus quod si contigerit aliquem quemcumque ueneno necare quod plus est quam gladio occidere legali pena plectetur itaquod moriatur. Si ex dicto ueneno mors secuta fuerit. Si uero quis uenenum prebuerit et mors secuta non fuerit pena centum librarum prebentem teneri uolumus. Et si eandem soluere non poterit pena legali puniatur. Et si contingerit aliquem in predictis et ad predicta committenda dare auxilium consilium et operam pena qua punitur principalis delinquens ipse auxilium prestans puniatur in omnibus supradictis casibus. Et si aliquis uendiderit alicui dictum malum uenenum scienter pena simili puniatur. Si ignoranter puniatur pena quinquaginta libr. de quibus quidem penis medietas applicetur curie castri Sopnini et alia medietas ipsi uenenato uel heredibus eius si accusauerint. Si igitur per inquisitionem ex officio curie contra huiusmodi procedatur delinquentem. Si iniurati dictam inquisitionem retificauerint tunc habeant terciam partem penarum predictarum. Et in omnibus predictis casibus si principalis delinquens seu auxilium prestans

lium prestans non reperiventur contra ipsos et eorum contumacia procedatur et de Sopnino et eius territorio perpetuo extrahatur. Et quotienscumque in fortiam curie peruenerint sententia lata contra ipsos executioni mandetur. Et semper in casibus predictis bona exbanditi curie Sopnini applicentur et confiscentur et pro rata prout tangeret uenenato seu heredibus eius de penis predictis eisdem dentur et adiudicentur. Adicientes quod presens Statutum in uenditoribus salgariam publice cum eorum mercimonijs non uendicet sibi locum.

De exfortiantibus mulieres. R.

Item statuimus quod si aliquis per uim et uiolentiam mulierem nuptam uirginem uel uiduam bone fame rapuerit uel per uim eam carnaliter congnouerit pena legali puniatur. Et si quis uxorem alterius uolentem absque uiri uoluntate causa libidinis retinuerit pena centum flor. auri puniatur. Et si eam non retinuerit sed carnaliter congnouerit pena uigintiquinque flor. auri puniatur. Et in predictis casibus uolumus quod per inquisitionem non possit sed per accusationem tantum. Ad quam accusationem faciendam admictantur ipse mulieres iniurate maritus pater mater et germanus frater filius seu nepos uel neptis ex filio. Alij uero ad accusandum non admictantur.

Et predicti accusatores de omnibus predictis penis medietatem habeant. Et si predicte pene per accusatum solui non poterunt tunc si ipse accusatus in fortiam curie fuerit impressus penam predicta alberetur ita quod pro pena centum florenorum predictorum publice fustigetur a porta sancti petri usque ad portam sancti iohannis et sibi manus amputetur. pro alia uero pena minori fustigetur tantum. Sed de sopnino et eius territorio capellatur et ad castrum sopnini minime reuerti possit quousque dictam penam soluerit cum effectu. Mulier uero maritata si uoluntarie adulterium commiserit dotem perdat et marito ipso iure applicetur et nichilhominus si de adulterio a marito accusata fuerit uel personis predictis pena qua puniatur adulterans puniatur. Si uero quis strupum in puerum commiserit si maior fuerit decem et octo annorum pena legati puniatur. Et si uir et mulier ut premictitur se commiscentes soluti fuerint et matrimonium contrahere uoluerint in quolibet casu predictorum nullam penam soluant uel reportent.

Quod in processibus criminum sollempnitas possit obmicti R.

Item statuimus et ordinamus quod uicarius castri sopnini qui nunc est et pro tempore fuerit processus quoscumque formauerit per uiam accusationis inquisitionis seu denumptiationis quod contra dictum processum de ineptitudine opponi non possit nec ipse processus in aliquo uiciari dum tamen quod de crimine constet legitime uicario quo constito possit ad sententiam uenire ipsa ineptitudine non obstante et criminosum punire. De alijs uero si in eis ineptitudo appareret processus non uicietur.

Quod nullus ponatur ad torturam sine legitimis indicijs. R.

Item statuimus et ordinamus quod uicarius castri sopnini qui nunc est et pro tempore fuerit et posuerit seu poni mandauerit aliquem ad torturam absque legitimis indicijs precedentibus ut dictum est non possit atque debeat aliquem ponere ad torturam nisi legitimis indicijs et demostratiuis precedentibus. de quibus ante quam ad questiones procedat teneatur dare si petatur copia indiciorum irrito de crimine de quibus uicarius principaliter et primo copia dari debeat conuento si petatur cum termino trium dierum ad dicendum et opponendum contra dicta indicia et ipse conuentus ea dicta positione ad torturam et mandato tortus fuerit officialis predictus mandans teneatur ad penam uigintiquinque librarum. Et si solum ligatus fuerit teneatur ad penam decem librarum. Exceptis furibus uel de furto dampnatis contra quos procedi possit ad torturam si et quoties uicario uidebitur prout fama contra ipsos laborauerit.

De forense offendente somprionense.

Item Statuimus et ordinamus quod de omnibus excessibus culpis iniurijs et delictis commissis per forenses contra somprionensem in sopnino vel eius territorio pena dupplicetur contra ipsos forenses. Et si aliter qualitercumque somprionensis offenderet forensem in sopnino et eius territorio puniatur ea pena qua puniretur forensis si offenderit somprionensem in suo castro secundum statutum unde dictus forensis existeret et hoc an dictus forensis esset de terra cuius statuta facile sciri possent et sciatur. infra decem dies a die respontionis offendentis predicti expensis ipsius. Alioquin somprionensis predictus pena dupplicata qua punitur forensis si somprionensis offenderit debeat subiacere.

De termino dando ad excusam accusato vel inquisito. R.

Item statuimus et ordinamus quod cuilibet accusato contra quem fit inquisitio terminus decem dierum tribuatur ad excusam excepto in accusatis et processibus dampni dati tantum que continent pena viginti. sol. in quibus detur terminus quinque dierum tantum. in quo termino faciat articulos et probationes inducat. et allegationes offerat. et alia iura proponat. Verum vicarius abreviare ipsos terminos ultimo mense ipsius regiminis possit sicut ei videbitur in dampnis datis. In maleficiis autem non possit minorem terminum dare quinque dierum in

rum in ultimo mense. Et quilibet possit se legitime excusare a quacumque accusa seu inquisitione facta contra eum. Sed super accusatis dampnorum datorum et aliarum rerum factis a custodibus vel alijs specialibus personis que continent penam aliquam possit se quilibet excusare cum iuramento suo et unius testis bone fame et sine articulo. qui quidem termini dentur ad bancum presente parte et presente vicario et alter terminus non valeat. qui termini incipiant currere a die data copia. Et si per notarium curie non stet quominus copiam det. ea tunc in antea currat terminus supradictus. Et terminus secundum formam statutorum detur illis contra quos proceditur aliquo modo per vicarium vel notarium castri sopnini seu alios officiales castri sopnini non possit sine per renumptiatorem inquisiti vel accusati sive per alium colorem quesitum et processus sit pro ipso iure nullus si contra predicta factum extiterit. exceptis publicis et famosis latronibus et proditoribus sopnini et similibus hijs in quibus renumptiari possit.

De licita defentione. R.

Item statuimus et ordinamus quod si aliquis vel offensus ab aliquo suum percussorem vel iniuriatorem eadem rixa durante percusserit vel iniuriatus fuerit ad penam aliquam nullatenus teneatur dummodo non excedat modum

in offentione uel uindicatione predicta. Et quod presumatur et pro uero habeatur quod dicta ultio seu uindicta facta sit ad defensam primo percussi seu iniuriati. non obstante aliquo statuto uel lege in contrarium loquente.

Quod credatur percusso de nocte uel occulte cum iuramento. R.

Item statuimus et ordinamus quod si aliquis percussus fuerit de nocte uel de die cum sanguinis effusione et ueritas aliter sciri non poterit de percussore suo quo quem congnouisse pro certo percussus dixerit cum iuramento credatur ipsi percusso dum modo tale sit uulnus de quo credibile non sit quod sibi ipsemet fecerit ut aduersarium suum ea ea percussione fecerit condempnari et ipsum uulnus ostendat uel dicat astantibus uel alijs quos primo inuenerit aut nominet illum seu illos qui fecerit sibi percussionem predictam antequam diuertat ad alios actus. Et hoc intelligatur de persona percussa que esset bone fame conuersationis et uite. De qualitate autem uulnerum stetur dicto consilij uel uicarij aut notarij castri sopnini. uel dicto trium bonorum uirorum cum iuramento qui suspecti non sint uel habeantur a partibus. Si ad id concordes ipsi consules uicarius et notarius castri sopnini non existant de qua accusa uicarius ad condempnationem procedat

iuxta

iuxta formam illius statuti in quo delinquerit. Liceat tamen ipsi accusato legitimam defentionem proponere. Et hoc uendicet sibi locum quando accusator uel percussus legitime probasset aliqua uerisimilia precedentia ut mine uel aliquod odium precessisset inter percussorem et percussum. quia alias nominatus percussor fuerit ab ipso percusso iniuriatus. aliter non credatur eidem. nisi per unum testem probauerit. et cum sacramento dicti offensi

Qualiter minor XIIII annis est puniendus. R.

Item statuimus quod minor quatuordecim annis usque ad nouem inclusiue in medietate penarum bonorum omnium indistincte omnimodo puniatur pro personis eorum. exceptis pastoribus qui in solitum plenam soluant si de dampnis datis fuerint accusati soluant sicuti maiores quatuordecim annis. Et a septem annis infra. ad penam aliquam nolumus eos teneri.

De capistro seu torta in gula.

Item statuimus et ordinamus quod quicumque proiecerit iniuriose et uiolenter capistrum seu tortam in gula seu gucturo alicuius si non traginauerit cum per terram sit in pena uiginti quinque librarum. si uero eum traginauerit per terram puniatur pena quadraginta librarum.

De blasfemantibus et maledicentibus Deo. R.
Item Statuimus et ordinamus quod quicumque blasfemauerit uel maledixerit deo uel Sancte marie uirgini propter ludos taxillorum uel quocumque alio modo sit in pena trium libr. den. sen. et credatur cuilibet accusatori cum iuramento qui sit bone fame conditionis et uite et dicto unius testis ydonei et accusator habeat quartam partem pene. Si uero maledixerit alijs sanctis penam uiginti sol. incurrat uice qualibet. Si uero uno uerbo maledixerit omnibus sanctis penam quatraginta sol. soluat. Si uero quis percusserit ymaginem dei uel uirginis matris eius ubicumque depictam aut sculptam manu uacua absque scissura sit in pena uiginti sol. Si uero ymaginem cuiuscumque alterius Sancti uel Sancte predicto modo percusserit sit in pena uiginti sol. Si cum scissura uel fractura dicte ymaginis pene predicte dupplicentur.

De pena periurij. R.
Statuimus et ordinamus quod si quis accusatus uel ille contra quem fieret inquisitio super processu aliquo uel delicto denegauerit ipsum excessum uel delictum et probatum sibi fuerit in toto uel in parte sit in pena uiginti sol. den. sen. pro pena negationis seu periurij et nichil hominus ad penam delicti teneatur. Hoc autem intelligi uolumus quod ubi et

ubi et dum plures et diuersi casus committerentur in risea. Si confiteatur de majori et plura alia probentur tunc de periurio non teneatur. Si uero unde se redimat non haberet puniatur in persona secundum prouidentiam uicarij propter periurium itaquod tribus diebus detineatur in carceribus sine solutione aliqua custodis carceris que sententia periurij omnino feratur. Et tam de pena maleficij quam delicti quam etiam periurij habeat accusator quartam partem dummodo ipsam accusam fecerit secundum formam statutorum positorum sub Rubrica quod passus iniuriam habeat quartam partem. Et si quis in prima sua responsione maleficium confiteatur dimictatur ei quarta pars pene non obstante si aliquo in statutorum capitulo contineatur quod pena soluatur integre aut sine diminutione que statuta quantum ad quartam propter confexionem nolumus habere locum ymmo in quolibet casu propter confexionem dettahi uolumus ipsam quartam.

Qualiter procedendum sit contra contumacem. R.
Item statuimus quod si aliquis citatus fuerit de aliquo delicto uel denumptiatus uel aliter ex officio uicarij procedetur contra eum et citationi sibi facte personaliter uel ad domum in qua habitare uel morari super eodem delicto et coram uicario non comparuerit infra quatuor dies quibus citatus fuerit et se absen-

tauerit puniatur de ipso delicto secundum formam
statutorum tanquam conuictus et confessus et ue-
re superatus. et pro qualibet die dictorum. iiijor
dierum soluat pro pena den. duodecim pro con-
tumacia. Et pro quolibet die dictorum. iiijor. di-
erum citetur. ita tamen quod possit citari una
die pro altero. et sic de singulis citationes ua-
leant et teneant et sententia lata forbandiatur
per castrum sopnini de ipso delicto. Et si sine li-
centia uicarij reuerteretur pena eidem dupplicetur
secundum quod in statuto continetur quod
loquitur de pena in qua deliquerit. Et si quis
receptauerit exbanditum teneatur et compellatur
sine aliqua condempnatione soluere penam de-
cem libr. den. sen. uicario castri sopnini. Et dicte
citationis nichil aliud preiudicet dicto contuma-
ci exceptis dampnis datis super extra sopnini
que summam decem. sol. non excedat. in quibus
sufficiant due citationes. et si non uenit habe-
atur pro confesso et conuicto de maleficio pre-
dicto ut supra. Et a decem. sol. et infra. et de
hijs decem. sol. non feratur sententia ~~licet~~ sed
exigantur dicte pene et contumaces. Et tales ci-
tationes facte ad defensam ualeant et teneant
de iure. Et semper scribantur commissiones
super maleficijs facte mandatarijs ad certitudi-
nem delinquentium et relationes mandatario-
rum predictorum semotim et distincte et alio
modo non ualeant processus nisi de ipsis cita-
tionibus et relationibus constiterit in sententia
et exbandimento predictis. Et hoc locum habeat
quando

quando accusatio uel inquisitio uel alia actitatio
non inuenirentur que si inuenirentur et non legi-
time facta contra exbanditum predictum non ste-
tur sententie sed exbandimento. Sed defentiones
iura condempnati et exbanditi admictantur.

De modo procedendi super accusatis et de aboli-
cione. R.

Item statuimus quod accusator deponat cum
iuramento offensam siue iniuriam sibi illatam
et deinde ipsa accusa legatur accusato absque
aduocato uel alio qui uenerit pro eo et respon-
deat accuse in continenti sine strepitu et sine
consilio alicuius qui si respondere noluerit
incontinenti antequam discedat de curia ad in-
terrogationem uicarij pro confesso habeatur. Et
postquam accusa fuerit posita cum iuramen-
to super quacumque re et accusator noluerit
intra spacium trium dierum a die initiati
processus ad nichalari siue aboleri accusam
quod admictatur accusato abolitio nec ultra pro-
cedi possit per uicarium. nec accusatus tenea-
tur ad aliquam penam uigore dicte accuse.
et si non conceditur abolitio super ipsa accusa
ad petitionem alicuius partis et proceditur
super ipsa accusa accusator, infra, tempus
datum reo ad defensam omnia sua iura
producat super ipsa accusa seu ad corrobo-
rationem ipsius et de cetero nullatenus
audiatur. Et si est processum per uiam ac-
cuse uel accusa est posita in curia uicarius

et notarius castri Sopnini teneantur et debe-
ant testes datos super ipsa accusa. infra ter-
minum in statuto contentum diligenter exa-
minare super ipsa accusa ad veritatem inve-
niendam et ad hoc ut aliquis dupplici pena
non vexetur non possint alij testes ex offi-
cio curie Sopnini super ipsa accusa interro-
gari quoquomodo nec super delicto super quo
processum est per viam accuse possit pro-
cedi per viam inquisitionis. Et processus
inceptus intelligatur a die litis contestacio-
nis super eo facte et admicti debeat aboli-
tio dum tamen de dicta rixa inter ipsas
partes fuerit pax subsecuta.

De proicientibus lapides de cimasa vel
scala R.

Item statuimus quod si aliquis lapidem
proiecerit de scala vel cimasa vel quocum-
que nomine nuncupetur in mellata vel rixa
vel scompresalia et non percusserit sit in
pena viginti sol. den. sen. Et si percusserit
in dicta scompresalia seu mellata punia-
tur ea pena percussionis in qua delinquens
et incident propter ipsam percussionem se-
cundum formam statuti nisi defendendo se
dominus domus vel aliquis alius qui rece-
ptaverit in dicta scala vel cimasa fecerit
et tunc non teneatur ad penam. Si vero de
fenestra proiecerit et non percusserit punia-
tur ad penam quadraginta sol. provisini. Et si
percusserit

percusserit puniatur penis contentis in Rubri-
ca de percussionibus cum lapide in singulis
capitulis cum sanguinis effusione et sine
ultra predictam penam quatraginta sol. pro
sola proiectione de fenestra soluat. Mella-
tam et rixam vero intelligimus ubi fuerint
ad minus sex homines preliantes seu rixan-
tes ad invicem. Si vero non in mellata
sed ubi essent pauciores eadem pena puni-
atur.

De proicientibus lapides supra domos. R.

Item statuimus quod quicumque de nocte absque
rixa lapides per domos vel per tecta proiecerit
ad penam trium librarum teneatur. De die
vero si maletiose viginti. sol. penam incur-
rat. Et si in ipsa proiectione aliquis fuerit
percussus preter penam proiectionis ad penam
in statuto de percussionibus contentam tene-
atur. Et si in ipsa percussione mors fuerit
subsecuta puniatur ut in statuto de homici-
dio plene continetur preter predictam penam
proiectionis ad quam nichil hominus tenea-
tur. Minoribus autem decem annis exceptis
qui ad aliquam penam de predictis nulla-
tenus teneantur. Si vero delinquens in
supradictis casibus vel aliquo predictorum
non habuerit in bonis unde predictam pe-
nam soluere possit fustigetur a porta san-
cti iohannis usque ad portam sancti petri die
festivo. Et si capi non poterit exbandiatur

de Sopnino et eius territorio et non reuerta-
tur quousque dictam penam soluat. Et si
quis eundem exbanditum quocumque modo
offenderit non teneatur ad penam. Et qui-
cumque proiecerit lapides per domos et tecta
extra Sopninum non habitatas sit in pena
uiginti sol. pro qualibet uice et credatur
cuilibet accusatori bone fame cum iuramen-
to qui habeat quartam partem pene et
alie tres partes sint curie.

Quod nullus trahat cum balista. R.

Item statuimus quod nullus intus castrum
Sopnini in mellata uel rixa seu scomprosalia
malo modo et animo causa nocendi alicui
cum balista seu arcu trahat uel trahi fa-
ciat in Sopnino et si contra factum fuerit
pena decem libr. puniatur. Et si de domo
uel turri uel mineali cum balista uel arcu
aliquis siue sit dominus domus siue non
si scienter et uoluntarie carrellum aliquem
seu uiram emiserit uel sagictam emicti fe-
cerit contra aliquem et non percusserit si-
ue sit in mellata siue rixa siue in scompre-
salia siue non sit in pena uiginti libr. den.
sen. saluis statutis loquentibus de percus-
sione. Et si mors inde fuerit subsecuta
puniatur tam dominus domus si de eius uo-
luntate processerit. Et si non processerit de
uoluntate eius predictus offendens punia-
tur et penis tantum subiaceat antedictis.

Et nichilhominus

Et nichilhominus domus de qua fuerit pro-
iectus carrellus uira uel sagitta curie confi-
scetur. Si mors fuerit subsecuta dominus
domus soluat penam quinquaginta librarum
Et si quis cum carrello sagitta uira uel stral-
lo traxerit contra aliquem in quibus uel ipso-
rum aliquo fuerit positum medicamentum
puniatur pena legali. Et in omnibus predictis
casibus sit defentio reseruata. Et si trahens
cum archu uel balista inueniri non poterit
ita quod nesciatur delinquens Et dominus do-
mus ab offenso habeatur suspectus cum sa-
cramento credatur eidem in predictis casibus
uel aliquo predictorum et dominus domus pu-
niatur eadem pena qua puniri debetur trahens
pena statuti in quo deliquerit semper sal-
ua et persoluat eadem quam si soluere non
poterit arbitrio uicarij puniatur.

De falsa et fraudulenta accusa R

Item statuimus quod si aliquis male et frau-
dulenter in criminalibus ac falso modo inue-
niatur aliquem accusasse et hoc constiterit
ille qui male et fraudulenter accusauit pe-
na decem libr. prouis. puniatur. Et quicum-
que fuerit accusatus de dampnis fructuum
et alijs dampnis illatis aliorum locorum
uel maleficijs quibus cumque per aliquem
et accusatus reaccusauerit accusatorem et
ueritas seu accusa non possit probari le-
gitime per secundum accusantem sit in pena

Dictus secundus accusator qui per eundem accusatum secundum formam statuti solui deberet. et cuius accusationi standum seu credendum sit et cuius accusa ydoneor sit remaneat discretione uicarij.

De accusante et non probante accusam R.

Item statuimus quod quicumque accusauerit aliquem uel expresse denumptiauerit aut inquisitionem retificauerit de aliqua re et accusam seu inquisitionem probare non poterit seu probata non fuerit quod accusans denumptians uel retificans teneatur et cogatur per uicarium dicti castri ad refectionem expensarum factarum per ipsum accusatum inquisitum uel denumptiatum in curia uel extra curiam ipsa de causa. Et uicarius qui nunc est et pro tempore fuerit hoc teneatur executioni mandare facere. postquam ei constiterit de predictis ad requisitionem dicti accusati inquisiti uel denumptiati. Adicientes quod accusans seu denumptians uel retificans inquisitionem ita demum teneatur ad refectionem expensarum. ubi non probat illas plena uel semiplena in totum uel saltem maius delictum contentum in illis.

De filio familias offendente uel delinquente. R

Item statuimus quod filius familias si

deliquerit

Deliquerit uel inciderit in aliqua penarum que continetur in statuto que spectat ad curiam sopnini. Si de mandato patris uel matris fecerit filius in bonis et de bonis paternis et maternis puniatur secundum formam statuti in quo deliquerit seu inciderit et pro mandato pater uel mater simili pena puniatur. Si uero sine mandato patris uel matris fecerit et pater uel mater receptauerit eum postquam ad notitiam eorum peruenerit puniatur pater et mater in bonis eorum pro ipso delicto pro filio una pena tantum. Si autem sine iussu patris uel matris fecerit uel offenderit et eum non receptauerit ut dictum est. et filius non habuerit in bonis uel de bonis patris uel matris uel de bonis pecuniarijs unde puniri possit uel de ipso delicto satisfacere noluerit uel non potuerit si capi poterit fustigetur a porta sancti iohannis usque ad portam sancti petri die festo et extrahatur de sopnino et eius territorio cum forbanditione et non reuertatur quousque satisfaciat de pena in qua inciderit. Et hoc locum habeat in condempnatione a decem libr. et supra ubi ex forma statutorum ad penam personaliter in defectu pecuniario teneatur. Et a decem libr. infra non relegetur sed sufficiat quod fustigetur occasione delicti per eum commissi. Et illud idem seruetur quantum ad fustigationem et expulsionem in alijs

qui sunt sui iuris. si penas in statuto contentas soluere nequiuerint.

De uerberante consanguineum R.
Item statuimus quod frater carnalis patruus uel auunculus alium fratrem sororem uel nepotem aut neptem carnalem uerberauerit non teneatur ad penam aliquam si iurauerit animo castigandi uerberasse ipsos uel ipsorum aliquem uel nepotem neptem uel fratrem et non alio modo uel zelo. nisi forte ipsum uerberauerit pro questione uel facto quod simul haberent. qui tunc tenentur ad penam statuti in quo deliquerit. Et predicta intelligi uolumus cum moderamine sine liuore. et sanguinis effusione uel membri mutilatione.

De percutiente minorem X annis. R.
Et si quis minori decem annis sine armis molutis et sanguinis effusione dicto uel facto inferat iniuriam quod inferens ad penam aliquam nullopere teneatur. dummodo ipse inferens sit etatis uigintiquinque annorum aut maior. et iuramento abeo prestito an predicta fecerit animo castigandi. nisi probetur ex aduerso consanguineos dicti iniuriati usque ad tercium gradum esse odiosos iniuriantis predicti uel ipsorum aliquem.

De filio

De filio iniuriante patrem uel matrem. R.
Item statuimus quod quicumque filius iniuratus fuerit uerbis. et uerba iniuriosa dixerit uel minatoria contra patrem uel matrem suos in pena centum. sol. teneatur. Et quicumque filius percusserit uel manus uiolentas iniecerit in patrem uel matrem suos sit in pena quadrupli quam esset quis si in aliquem semproneusem iniecerit manus. Et semper credatur patri uel matri dicentibus se iniuriati fuissent in omnibus accusis cum iuramento et ad penam procedatur auferendam pro ut superius continetur. Et in predictis possit procedi per uiam inquisitionis exceptis de uerbis iniuriosis. Et liceat uicario delinquentes compellere ut superius in capitulo de expulsionibus continetur. Et uicarius teneatur ipso facto ad petitionem patris et matris corrigere castigare detinere et carcerare filium quem dixerint esse eis iniuriosum ultra penam predictam.

De subneruantibus arbores. R.
Item statuimus quod quicumque subneruauerit aliquam arborem fructiferam alienam uel eandem a pede inciserit sit in pena quadraginta sol. prouis. et dampnum emendet patienti. De ramis uero uiridibus dictarum arborum teneatur ad penam sex. sol. Et si ramus fuerit siccus incisor teneatur ad penam sex sol. et credatur accusatori cum in-

ramento et uno teste ydoneo qui habeat medietatem pene. liceat tamen cuilibet ascidere surculum seu planturam dictarum arborum causa plantandi sine pena remanente patricino. Et quicumque inciderit uites de uinea aliena a quinque supra sit in pena uiginti sol. et emendet dampnum. Et a quinque infra inclusiue teneatur ad penam quinque sol. per quamlibet. Et si quis pergulam quam quis haberet ante domum fraudulenter inciderit teneatur ad penam quinque librar. Volumus tamen quod plante citrangulorum limmarum et citrorum nemini liceat accipere. Et quicumque deguastauerit arbores insitas sit in pena uiginti. sol. statuto de incisione quercus suo robore duraturo. Et si quis inciserit quercus purgatas in possessione aliena sit in pena uiginti sol. prouisini.

De eo qui occiderit uel scandauerit animalia. R.

Item statuimus quod si quis equum iumentum seu mulum uel mulam scandauerit. bouem uel uaccam asinum siue asinam stincauerit siue occiderit uel strupauerit aut grauiter percusserit uel aliquam earum sit in pena quinque libr. den. sen. Si uero stincauerit sed aliter offenderit caudam seu setas caude alicuius equi seu pulli equi pena uiginti sol. puniatur. cuius pene quarta pars sit accusatoris. alie tres partes sint curie. Et de alijs animalibus

alijs animalibus teneatur ad penam decem sol. et dampnum emendet patienti et credatur accusatori cum iuramento cum uno teste bone fame et habeat medietatem pene ut supra.

De furantibus gallinas et anseres. R.

Item statuimus quod si aliquis abstulerit pullum aliquem gallinam uel anserem aut alios pullos domesticos. uel occiderit secrete uel palam causa furandi uel accipiendi sit in pena uiginti. sol. et dampnum emendet patienti. et credatur cuilibet accusatori cum iuramento et habeat quartam partem pene.

De similibus ad similia. R.

Item statuimus et ordinamus quod si aliquis commiserit aliquod maleficium seu excessum de quo certa pena non inueniatur expressa et determinata per statutum uel ius canonicum et ciuile aut approbata consuetudine Sopnini uicarius ad puniendum illud maleficium de similibus ad similia pro facinore qualitatis procedat. quod si nullum habeatur simile. sed deliberatione uicarij. et quatuor bonorum uirorum puniatur delinquens. ita quod in omnem euentum malefactor nullo modo transeat impunis.

Quod habens fideiussorem non incarceretur. R.

Item statuimus et ordinamus quod si aliquis

accusatus inquisitus seu infamatus fuerit de aliquo maleficio vel Delicto quantumcumque ipsum grave et enorme dicatur et fuerit non Detineatur per vicarium in curia vel in cancellaria vel alio loco principalis personaliter dum tamen fideiussores ydoneos de parendo mandatis ipsius vicarij et soluendo condempnationem dare sit paratus et si vicarius nollet recipere fideiussorem prout superius est expressum pena viginti quinque florenor. teneatur. Excepto De homicidio adulterio et gravi furto in Domo commisso violentia mulieris bone fame. proditione et disrobatione in strata et in omnibus alijs delictis ubi pena imponitur personalis in quibus prout vicario videbitur eius arbitrio quis in quacumque fideiussionem dare obtulerit seu dederit detineri possit.

Quod nullus offendat captum per curiam. R.
Item statuimus quod si contingerit aliquem vel aliquos committere aliquod maleficium vel delictum quod ad penam pecuniariam vel corporalem teneri posset non liceat alicui offendere vel iniuriam facere. Sed vicarius qui nunc est et pro tempore fuerit faceret procuret quod iuxta formam statutorum specialiter puniatur. Et qui contra fecerit sua auctoritate sumendo ultionem vel aliter offendendo iuxta formam statuti dupplicetur sibi pena et ubi statutum deficeret secundum iura et qualitatem

et qualitatem delicti castigetur.

De pace fracta. R.
Item statuimus quod si aliquis de Sopnino fecerit pacem cum aliquo ad tractatum vicarij vel cuiuscumque alterius occasione percussionum factarum cum armis molutis vel marza ferrea vel cum pallocta plumbea vel aliorum enormium delictorum intervenientium inter rixantes. que enormia delicta interpretare et esse volumus ubicumque de aliquo delicto condempnari quis possit in viginti libr. provis. et supra et ipsam pacem fregerit si cum verbis sit in pena quinque libr. provis. et si cum facto sine sanguine sit in pena viginti libr. provis. si cum sanguine sit in pena quinquaginta libr. provis. Et condempnatus pecunialiter in casibus in quibus pecunialiter debet condempnari ut supra dicitur perpetuo sit infamis et non possit habere officium in Sopnino nisi officium mandatarij. Et si testimonium tribuerit non valeat nec eius accusa nisi de iniuria propria. Et nichilhominus pena in contractis pacis vel in ipsa pace apposita auferatur eidem et quod predicta pena possit exigi et auferri a delinquente summarie et de plano sine strepitu et figura iudicij per viam accuse et inquisitionis vigore presentis statuti et omni modo et iure quibus melius potest et debet. Et si personaliter non interveni-

ret principalis uenientes contra ipsam pacem et securitatem modo et forma predictis fiat executio contra fideiussores ipsorum datos pro ipsa pace seruanda et ipse requiratur nec expediat fieri contra fideiussores predictos alium processum nec alia sententia feratur contra ipsos fideiussores sed eo ipso quod fuerint condempnati principales habeantur fideiussores pro condempnatis siue fideiuxerint in contractu siue in iudicio pro seruanda pace predicta.

Quod detur timenti fideiussor de non offendendo. R.

Item statuimus quod si aliquis de Sopnino uel aliqua suspicarent causa legitima precedente de aliquo uel aliquibus sopninensibus uel forensibus quod ipsos uel ipsas offendere debeant in persona uel in rebus et petant securitatem dari a uicario de non offendendo. uicarius id facere teneatur per cautiones obligationes et alias penas secundum quod eidem uicarius melius uidebitur. Et qui ipsam securitatem dare noluerit uel non potuerit expellatur de Sopnino et eius territorio et quousque dictas cautiones dederit de predictis non reuertatur in Sopnino et eius territorio. Et si intrauerit castrum Sopnini sine mandato uicarij sit in pena uigintiquinque libr. den. sen. et nichilhominus expellatur.

De negantibus

De negantibus nomen suum et animalia sua. R.

Item statuimus quod quicumque inuentus uel accusatus fuerit de aliquo dampno cum bestijs uel sine bestijs et negauerit nomen suum aut bestias dixerit esse alterius quam illius cuius sunt cuiuscumque etatis sit pater negantis aut mater uel ipse soluat pro ipsa negatione penam dupli qua teneretur de accusa sibi facta.

De

De igne. R

Statuimus et ordinamus quod quicumque inmiserit ignem in montibus et collibus et alijs forestis territorij Sopnini studiose uel dolose sit in penam decem libr. den. sen. Si uero sine dolo et per exfugitiuum sit in pena uiginti sol. prouis. et emendet dampnum. Ad que inquirenda teneatur uicarius proprio iuramento. Et quilibet possit accusare cum iuramento et habeat quartam partem pene saluo in yeme causa calefaciendi se itaquod dampnum non det ignis tunc. Et qui miserit ignem dolose in uineis alienis uel arboribus fructiferis alienis sit in pena decem libr. et in omnem euentum dampnum emendet patienti et credatur cum iuramento de dampno dato accusatori si fuerit bone fame et uno teste. Et quicumque poneret ignem in aliqua casarcia uel guadania secata seu lino et cannape studiose sit in pena decem libr. sen. et si soluere non potest puniatur

arbitrio vicarij et consilij castri Sopnini et da-
mnum emendet patienti. Et quicumque pale-
arum lignum segetem vel alia victualia non
secata maliciose combuserit sit in pena quin-
que libr. sen. et dampnum emendet patienti.
et de hoc credatur accusatori cum iuramen-
to qui sit bone fame et uno teste. De exfu-
gimento vero sit in pena viginti sol. et dampnum
emendet patienti cum iuramento ut supra. Et
quod possit quis in loco suo vel in terris quas
ipse laborat mictere et tenere ignem sine ban-
no quandocumque sibi videbitur. et si dampnum
dederit emendet dampnum et sit in pena vigin-
ti sol. Clausula de exfugimento ignis in mon-
te presenti statuto superius designata semper
salva.

De intrantibus aliunde quam per portam. R.

Item statuimus et ordinamus quod nullus seu
nulla audeat exire vel intrare aliunde quam
per portas publicas castri Sopnini de die vel
de nocte ad penam viginti sol. provis. et creda-
tur custodi curie qui cum iuramento iurave-
rit in manibus vicarij et habeat quartam par-
tem pene. Et siquis exiverit suptus portas
vel desuper hostia ipsarum portarum So-
pnini vel aliqua ipsarum quando essent
clause teneatur ad penam viginti sol provis.
et quilibet custos curie possit accusare et
habeat quartam partem pene.

Quod vicarius

Quod vicarius non possit facere mandatum
rixantibus vel alijs ultra quantitatem
decem librar.

Item statuimus et ordinamus quod si aliqui
de Sopnino contingant rixari ad invicem
intus Sopninum vel extra et vicarius qui
nunc est vel pro tempore fuerit in loco ubi
rixati fuerint presens inventus fuerit de-
beat mandare partibus rixantibus quod re-
cedant inde et vadant ad domos proprie habi-
tationis nec discendant sub certis penis. vide-
licet. si rixa facta fuerit cum verbis iniu-
riosis vel percussione sine sanguine vica-
rius predictus possit sine (vacat) precipere parti-
bus rixantibus quod recedant de loco sub pe-
na quinque librar. provisin. Si cum percus-
sione cum sanguinis effusione sub pena
decem libr. nec predictas penas in casibus pre-
dictis possit et debeat excedere. et si maio-
rem penam imposuerit ad predictas reduca-
tur. In alijs vero causis a quinque libr. et infra
secundum qualitatem cause in ponere pos-
sit maiorem aut non. quas penas per vi-
carium predictum a contendentibus et ino-
bedientibus exigi possit absque alio proces-
su si de inobedientia constiterit. nec possit
partes rixantes ducere ad curiam exceptis
in gravibus et enormibus criminibus pro ut
supra in capitulo est expressum. videlicet
quod habeus fideiussorem.

De offitialibus ordinandis pro gubernatione Castri Sopnini R.

Item Statuimus et ordinamus quod in generali parlamento debeant eligi quatuor boni providi et discreti viri de castro Sopnini qui presint toti populo cum potestate ordinandi statuendi et deliberandi intus et extra castrum Sopnini super dannis dandis per homines et bestias somprinentes et forenses in campis et possessionibus secundum qualitatem et dispositionem temporis et quibuscumque alijs casibus necessarijs cum auctoritate et decreto vicarij Sopnini ac ab ipsis eorum Statutis deliberationibus et ordinationibus recedere totiens quotiens voluerint secundum quod eis visum fuerit ut hactenus est consuetum et omnia utilia et necessaria pro honore et statu dominorum et populi Sopnini ordinare statuere et deliberare. et quicquid per ipsos factum ordinatum et statutum ac revocatum fuerit: ratum gratum et firmum habeatur ac si per totum populum castri Sopnini factum ordinatum et statutum fuerit. quorum officium volumus durare quatuor mensibus tantum. finitis quatuor mensibus simili modo et forma alij discreti viri cum potestate predicta iterum eligantur et sic de singulis de quatuor in quatuor mensibus.

De provisoribus viarum et semitarum intus Sopninum et eius territorio. R.

Item statuimus et ordinamus quod in generali parlamento eligantur duo providi et discreti viri qui debeant providere circa occupationes et reparationes viarum publicarum et vicinarum generalium et specialium et aliarum semitarum intus Sopninum et extra in quocumque loco territorij Sopnini predicti Et quicquid in predictis per ipsos factum fuerit statutum et ordinatum sit ratum et firmum. Et venientes contra et contemnentes eorum ordinationem et dispositionem quadraginta sol. provis. puniantur. et de inobedientia credatur et stetur dicto et relationi dictorum officialium sive provisorum quorum officium duret per annum quo finito alij simili modo et forma iterum eligantur et sic fiat tempore procedente.

De vialibus et provisoribus super dampnis dandis per homines sive bestias in possessione hominum de Sopnino. R.

Item statuimus et ordinamus quod in generali parllamento duo providi et discreti viri eligantur qui potestatem habeant providendi super dampnis dandis per homines vel bestias hominum de Sopnino vel forensium in domibus vel possessionibus hominum de Sopnino et ea extimandi et sententiandi eorum iudicio et discretione quorum extimatio et sententia in actis per notarium curie Sopnini scri-

batur et habeatur pro re iudicata ita quod ab ea appellari non possit. et de eorum salario pro labore ipsorum stetur discretioni et iudicio uicarij inspectis qualitate et quantitate dampni et laboris ipsorum officialium quod salarium soluat inferens dampnum quorum officium duret per annum finito anno alij simili modo et forma iterum eligantur et sic fiat tempore procedente. Et predicti uiales et prouisores debeant ire ad prouidendum et extimandum dampnum de mandato uicarij alias eorum sententia sit ipso iure nulla.

De macellarijs quod uendant carnes ad pondus romanum. R.

Item statuimus et ordinamus quod omnes macellarij de Sopnino uel forenses intus sopninum debeant uendere carnes ad pondus romanum quod pondus recipiant a uicario Sompnini. et qui contrafecerit pena uiginti. sol. prouis. uice qualibet puniatur. et quilibet possit accusare qui sit bone fame cum iuramento et habeat quartam partem pene. et curia possit procedere per inquisitionem quotiens uoluerit.

De tabernarijs qui uendant uinum ad mensuram romanam. R.

Item statuimus et ordinamus quod tabernarij et alij uolentes uendere uinum in Sopnino et eius territorio

et eius territorio debeant uendere ad mensuram romanam et dictam mensuram recipere a uicario et si uendiderint uinum et non reciperent mensuras a uicario pena uiginti sol. puniantur. Et si quis receperit et dederit ad minorem mensuram quam receperit a uicario eandem penam uiginti sol. incurrat. et quilibet cum iuramento possit accusare et qui sit bone fame. Et curia possit procedere per inquisitionem et totiens exigi penam quotiens inuenerit culpabilem.

De dampnum dante in tumorone fluminis uel in flumine R.

Item statuimus et ordinamus quod si quis abeberauerit bestias bacinas porcinas uel caprinas pecudinas uel bubalinas in flumine sopnini aliunde quam in uadis consuetis et antiquis pena uiginti. sol. puniatur prouisin. et reficiat dampnum si quod incurrerit in tummorone siue ripa dicti fluminis. uados antiquos consuetos intelligimus. uadum pretis. sterturum. et fontanelle. Et si quis inuentus et repertus fuerit cum ligone uel alio ferramento deguastare tumuronem seu ripam dicti fluminis pena quatraginta. sol. prouis. puniatur. Exceptum quod tempore recollectionum pro faciendis porreis possit quis portare acquam de flumine et facere pedicatas cum moderamine unde possit ascendere et descendere ad hauriendum aquam.

Quod nullus mictat bestias minutas in casceno infra confinem nec incidat arbores. R.
Item statuimus et ordinamus quod nullus de sopnino uel forensis mictat bestias pecudinas uel caprinas intra fines casceni et qui contra fecerit a festo sancti archangeli de mense septembri usque ad festum omnium sanctorum penam uiginti sol. prouis. soluat et unam bestiam a festo omnium sanctorum et ultra perdat pro pena unam bestiam per sotietatem quolibet die quo inuentus fuerit. Et si quis subneruauerit uel inciserit quemcumque lucinum uel cerrum intra fines casceni pena uiginti sol. prouis. puniatur. Et quilibet bone fame possit accusare cum iuramento et habeat quartam partem pene. et uicarius possit procedere per inquisitionem. Item si quis disramauerit aliquam predictarum arborum in possessione propria infra fines predictos ultra quam actigerit cum uirga quando arat eadem pena uiginti sol. puniatur. Et si per subneruationem incisionem uel disramationem arborum predictarum dampnum datum fuerit in silua teneatur faciens dampnum ad refectionem populo sopnini. et stetur dicto quatuor bonorum uirorum de dampno illato. Excepto quod uenatores columborum tempore quo stant ibi ad uenandum possint incidere lingna pro faciendo ingnem causa calefaciendi.

De custodibus

De custodibus deputatis per uicarium. R.
Item statuimus et ordinamus quod uicarius sopnini debeat deputare et eligere sibi custodes qui iurent in manibus ipsius uicarij diligenter exercere officium eorum et habeant custodire inter sopninum et extra in campis et siluis. et accusare homines uenientes personaliter uel cum eorum bestijs contra statuta et consuetudines castri sopnini quorum actibus et accusationibus credatur et habeant quartam partem pene. Et si inuenti fuerint falso modo uel fraudulenter et dolose accusare aliquem et de hoc constiterit pena uiginti. sol. prouis. puniatur nec de cetero admictantur ad accusandum.

De termino dando accusato super accusis dampni dati ad excusam. R.
Item statuimus et ordinamus quod uicarius castri sopnini qui nunc est uel pro tempore fuerit debeat requirere et mottere accusatum super dampnis datis uel alijs accusis infra spacium octo dierum a die accuse facte. aliter accusa sit ipso iure nulla. ad hoc si accusatus dixerit se falso modo fuisse accusatum posset se legitime excusare. et eius excusationi credatur cum iuramento proprio et uno teste qui sit bone fame et cuilibet uolenti se excusare super dictis accusis detur terminus per uicarium quinque dierum in quo termino probatos articulos et

omnia iura sua producat alias ultra non audiatur. Et si accusatus non poterit se excusare statuatur eidem terminus dilatorius per vicarium secundum qualitatem pene et delicti ad solvendum in quo termino non possit mandare nec excedere penam dupli de eo in quo tenetur accusatus.

De venatoribus et capientibus bestias silvestres .R.

Item statuimus et ordinamus quod si quis de sopnino vel forensis ceperit bestiam aliquem silvestrem. videlicet. porcinam cervinam caprinam unum quartum debeat assignare domino vel eius vicario cum distinctione tamen quod de bestia porcina debeat dare quartum anterius. de cervo et caprio quartum posterius et minus lesum. Et vicarius teneatur sibi dare duodecim den. pro benedictione. hoc reservato quod si dictas bestias venator occiderit cum balisto ad regactam vel etiam si venatio facta fuerit ordinata cum fractis tunc nichil venator teneatur dare domino vel eius vicario prout de consuetudine est in dicto castro sopnini. Et si contrafecerit satisfaciat valorem quarti vicario et pena viginti sol. pronis. puniatur.

Quod fiat statutum per quatuor officiales prepositos sopnini ubi statutum non inveniretur

non inveniretur. R.
Item statuimus et ordinamus quod in omnibus casibus et eventibus civilibus et dampnis dandis ubi statutum certum non inveniretur quatuor officiales prepositi sopnini possint et valeant facere statutum cum auctoritate et decreto vicarij prout hactenus est consuetum et valeat et servetur per homines et vicarium dicti castri. etc ab eorum statutis deliberationibus et ordinationibus recedere secundum quod eis videbitur prout superius est expressum in statuto de officialibus ordinandis.

Quod vicarius sopnini debeat scindicari de iniustitia facta hominibus de sopnino vel forensibus tempore sui officij. Rca.

De nundinis seu mercato anno quolibet fiendis et celebrandis Liiij
Ad laudem et gloriam omnipotentis dei ac beate Marie virginis matris eius et gloriosissimi Evangeliste sancti Marchi nostri spontanei protectoris et defensoris hac editali et perpetuo valitura ordinatione firmamus statuimus et ordinamus ut singulis annis in festo sancti Marchi evangeliste cum duobus diebus precedentibus et duobus sequentibus fiant nundine seu mercatum in castro sopnini. videlicet extra portam sancti petri et extra

portellam in quibus locis et circumstantiis eorum totoque territorio Debeant retineri res uenales mercantie et animalia tam per homines dicti castri quam per aduenas ad nundinas ipsas uenientes. In quibus quidem quinque diebus quibus durabunt nundine predicte tam ementes quam uendentes sint liberi et exenti ab omni solutione cabelle seu plateatici. Itaquod res emptas et venditas in dictis nundinis et mercato uel in quacumque parte territorij sompnini durante tempore dictarum nundinarum libere ualeant de dicto castro sopnini et eius territorio et districtu extrahere et quo uoluerint deferre pro eorum libito uoluntatis. Adicientes etiam quod in festo predicto quatuor boni uiri qui pro tempore fuerint expensis populi ordinent bravium ad quod currant omnes currere uolentes ad honorem et laudem Sancti Marchi euangeliste prenominati.

De ementibus uel vendentibus scienter rem alienam.

Item statuimus et ordinamus quod siquis scienter uendiderit rem alienam et de huiusmodi scientia legitime constet preter rei restitutionem ad dampna et interesse emptori ac pretij restitutionem et nichilhominus puniatur pena medietatis extimationis rei quam uendiderat. quam penam soluere compellatur per uicarium in continenti ante quam discedat de curia. et Idem de dampno et interesse partis

partis. Si uero aliquis scienter emerit rem alienam perdat pretium quod pro ea soluit quod applicttur curie ipso facto.

De pena inferentium vim expulsiuam uel turbatiuam in rebus alterius.

Item statuimus ordinamus et districtius inhibemus ne aliqua persona de castro sopnini cuiuscumque conditionis existat audeat propria auctoritate rem aput alium constitutam inuadere uel possessionem alicuius turbare nec jus sibi ipsi dicere in eadem re sed quilibet adeat Vicarium pro assequtione suj juris et qui contra fecerit teneatur restitutioni possessionis inuase. nec non et pro uiolentia seu turbatione illata componat curie medietatem ualoris rei uiolenter ablate seu turbate. nec a predicta pena excusetur talis turbans et uiolentiam inferens pretextu alicuius tituli quod pretenderet in re ipsa. nisi habuerit titulum ipsum ab ipso possessore et traditionem ipsius rei. uel nisi habuerit licentiam a uicario presente ipso possessore uel requisito et non comparente. Violentiam autem intelligimus et turbatam possessionem quotiens quis taliter impedit possessionem quod ab eo uelit abdicare tenutam et possessionem rei et uelit retinere pro se nec possit uicarius procedere isto casu per inquisitionem.

Nos christophorus gaytanus miles etc statuta et antiquas consuetudines dicti castri sompini confirmamus decretamus et adprobamus
Nos Jacobus gaytanus etc vt supra

Copia littere seu mandati transmisse per dominum comitem fundorum officialibus et vniuersitati castri sopnini per omnia taliter.
Fideles nostri dilecti salutem. Aduisamoue commo nuj ne contentamo che ponjate in nelli vostri capitoli overo statuti che nissuna persona non pocza tenere porci in nello tendimento de sopnino ne farenci massaria per nullo tempo. reseruando in questo quilli porci chesse tenessero per lumacello li quali poczano stare indello dicto terimento / Et chinde facesse lo contrario stia ad la pena de cento forini contiscandose alla nostra corte. Et questo hauimo facto per bene et utile dequessa vniuersita secundo Cola de grigorj et jacobo de Ramundo ce haueno parlato Fundis die ij Januarij vj Ind.
Superscriptio littere erat
Fidelibus nostris dilectis
Officialibus et vniuersitati
Castri nostri Sopninj
Subscriptio littere erat Manu propria
fundorum comes etc loghotheta Protthonotarius
Regnj Sicilie

Christoporus

40

Christophorus Gaytanus fundorum comes Regni Sicilie logotheta ac prothonotarius et Castri Sopninj dominus etc licet presentia statuta capitula et ordinationes Castri nostri Sompninj plenitudinis adiectione non egeant tandem ad maiorem roboris firmitatem tenore presentium de certa nostra scientia supradicta statuta capitula et ordinationes confirmamus acceptamus Ratificamus et approbamus in omnibus et per omnia iuxta ipsorum statutorum capitulorum et ordinationum continentiam et tenorem Et ad cautelam predictorum hanc nostram confirmationem scribi fecimus et nos subscripsimus propria manu nostra. Datum in ciuitate nostra fundorum die secundo mensis septembris secunde Indit. Anno dñi Millesimo cccc xxij.
Xpoforus gaytanus Comes fundorum manu propria subscripsi.

Antonius de Approcio Cancellarius

Die xiiij Mensis junij viij Indicionis nos honoratus Gaytanus fundorum comes logotheta et prothonotarius regni Sicilie et dominus castri sopneni etc predicta statuta et eorum antiquas consuetudines dicti castri nostri sopini tenore presentium acceptamus ratificamus confirmamus et ad cautelam nostra manu subscripsimus.

R. ARCHIVIO di STATO di ROMA BIBLIOTECA